

Motion till riksdagen 2007/08:Ju37

**av Alice Åström m.fl. (v)
med anledning av prop. 2007/08:163**

Åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott, m.m.

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med en uppföljning av Säkerhetstjänstkommissionens förslag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stryka brott mot medborgerlig frihet och olovlig kårverksamhet från brottskatalogen när det gäller den utvidgade tvångsmedelsanvändningen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att för utvidgad tvångsmedelsanvändning vid misstankar om finansiering av terrorism ska krävas misstanke om grovt brott.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om avslag på propositionens förslag vad gäller hemlig kameraövervakning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en förlängning av den nu gällande tillfälliga lagstiftningen kring hemlig kameraövervakning till den 31 december 2012.

2 Säkerhetstjänstkommissionen

Sedan 1952 har det i Sverige funnits särskild lagstiftning som ger staten möjlighet att, när det gäller vissa typer av brott som utgör hot mot rikets säkerhet, genomföra utredningar med mer långtgående metoder än vad som gäller vid annan brottslighet. År 1952 motiverades detta med de hotbilder som målades upp i samband med kalla kriget. Numera ser motiven annorlunda ut, men lagstiftningen har alltjämt förlängts tillfälligt vid en rad olika tillfällen. Regeringen föreslår nu återigen en förlängning till den 31 december 2012.

Fel! Okänt namn på

År 2002 publicerades det mycket ambitiösa arbete som fått namnet Säkerhetstjänstkommissionen. Flera tusen sidor i nio volymer bestående av forskarrapporter och analyser av dessa och dessutom en mängd annat arbete överlämnades till justitieminister Thomas Bodström. Innehållet i dessa volymer är en genomgång av den registrerings- och avlyssningsverksamhet som bedrivits av Säkerhetspolisen och andra från mitten av 1900-talet fram till nutid.

Den stora nyheten i betänkandet var kanske omfattningen av verksamheten. Flera hundra tusen personer har olagligt övervakats, och dessutom har ett stort antal journalister varit utsatta för liknande kontroll och angiveri på lösa grunder. Den olagliga övervakningen och utlämnandet av uppgifter ur olagliga register har lett till allvarliga konsekvenser för enskilda. Att ett antal personer hindrats i sin yrkesutövning är irreparabelt, och det kan konstateras att den kompensation som utbetalats till några få inte kan uppväga den kränkning som dessa personer varit utsatta för. Detta till trots har ingen person i beslutsfattande ställning åtalats för händelserna. Ingen ansvarig har heller bett om ursäkt för de kränkningar enskilda råkat ut för.

Det krävdes mycket hårt arbete av många för att få till en kommission med uppgiften att utreda den olagliga åsiktsregistreringen och övervakningen som drabbat så många. Efter att rapporterna har presenterats har dock debatten om ansvar tystnat fort. Besvikelsen över detta har varit stor, både bland dem som utsatts för övergrepp och bland många som slåss för mänskliga rättigheter i övrigt. Den relevanta frågeställningen borde givetvis ha varit hur denna massiva övervakning, förutom att den påverkat enskilda individer i deras yrkesutövning och i privatlivet, har påverkat det demokratiska samtalet, föreningsfriheten och andra friheter som vi tar för givna.

Vid en övervakning av enskilda personer måste Säpo ha stöd i den lag som kallas 1952 års tvångsmedelslag. JO har vid olika tillfällen granskat handläggningen av dessa ärenden. Vid inspektioner 1989 och 1992 fann man att framställningarna i Säpos promemorior var alltför knapphändiga för att de ensamma skulle kunna ligga till grund för rättens prövning av ifall man hade lagstöd. Om man sedan kompletterade med muntliga uppgifter borde de ha antecknats. Samtidigt fann man att det var oordning i akter över ärendena. Personer blandades i akter, och när en akt blev för full upprättade man en ny. Detta ledde till att det blev omöjligt att följa en enda person genom akterna med en rimlig arbetsinsats. Man skulle kunna tänka sig att dessa brister åtgärdats på senare år, men tyvärr har JO vid inspektioner så sent som 2003 funnit att alla dessa problem kvarstår.

I samband med avslöjandena om IB och den massiva hemliga och olagliga övervakning som svenska myndigheter gjorde sig skyldiga till under ett antal årtionden tillsattes Registernämnden som en garant för bättre hantering av dessa frågor. Även Registernämnden har upptäckt oegentligheter i Säpos arbete. Så sent som under perioden 1997 till 2005 har man frågat sig om inte Säpos register är tveksamt utformade och bryter mot förbudet mot åsiktsregistrering. Man har också funnit att i samband med elva ärenden om personalkontroll har undersökningen påverkat personernas anställningsförhållanden på ett sätt som inte var rimligt.

Från och med i år finns Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, som har ett bredare uppdrag när det gäller att övervaka polisens användande av integritetskränkande lagstiftning. Sammansättningen av nämnden speglar riksdagens sammansättning på ett betydligt bättre sätt än Registernämnden gjorde.

Men även om dessa nämnder har tillsatts har det aldrig gjorts en ordentlig uppföljning av Säkerhetstjänstkommissionens granskning från regeringens sida. Bland annat konstaterade Integritetsskyddskommittén i sitt delbetänkande (SOU 2007:22) att mycket återstod att göra. Regeringen bör redovisa för riksdagen vilka åtgärder man har vidtagit samt vilka av kommissionens föreslagna åtgärder man inte genomfört och varför.

Regeringen bör alltså återkomma med en uppföljning av Säkerhetstjänstkommissionens förslag. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3 Minska risken för åsiktsregistrering

Säpos befogenheter att utreda brottet olovlig kårverksamhet har enligt många bedömare missbrukats och i praktiken lett till åsiktsregistrering och godtycklig spaning. Detta har bl.a. konstaterats av Säkerhetstjänstkommissionen. I den departementspromemoria som ligger till grund för propositionen föreslås också att olovlig kårverksamhet stryks från brottskatalogen. Detta fick stöd av JO, Stockholms tingsrätt och Sveriges advokatsamfund. Regeringen backade dock därefter från denna ståndpunkt. Vi delar dock de synpunkter som framfördes av utredaren om att bestämmelsen dels är omodern, dels används orimligt ofta i Säpos arbete. Utredaren bedömer att Säpo använt bestämmelsen i förebyggande syfte snarare än utredande, vilket inte är tillåtet.

Regeringen föreslår nu också att brott mot medborgerlig frihet ska inkluderas i brottskatalogen. Med detta menas olaga hot eller olaga tvång med uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen eller inkräkta på handlingsfriheten inom politisk organisation eller yrkes- eller näringssammanslutning. Att sådana brott ska stävas är det ingen tvekan om, men när Säpo ska arbeta mot detta brott med de metoder som tillåts i den utvidgade tvångsmedelsanvändningen är dock faran att man återigen ger sig in på spåret åsiktsregistrering, eftersom de grupper som kan antas utföra sådana brott är sådana som tillhör politiska grupper på den extrema höger- eller vänsterkanten. Både Stockholms tingsrätt och Sveriges advokatsamfund har i sina remissvar ansett att brotten inte är så allvarliga att de ska inkluderas.

Brott mot medborgerlig frihet och olovlig kårverksamhet bör strykas från brottskatalogen när det gäller den utvidgade tvångsmedelsanvändningen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

4 Övriga förändringar i 1952 års lag

Regeringen har föreslagit vissa förändringar i den tillfälliga lagstiftningen kring utvidgad tvångsmedelsanvändning. Ur brottskatalogen har man tagit bort majestätsbrotten. När det gäller utvidgade befogenheter föreslår man att möjligheten till förlängning av särskild utredningshåktning samt polisiär undersökningsledares behörighet att meddela beslut om viss tvångsmedelsanvändning, stryks. Detta är vi positiva till.

Regeringen föreslår emellertid också tre tillägg i brottskatalogen, och vi har redan gått igenom brott mot medborgerlig frihet. Utvidgade befogenheter att arbeta mot företagsspioneri har vi inget att invända emot.

När det gäller att inkludera straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, vilket vi nu för enkelhetens skull kallar terrorismfinansiering, anser vi att grova fall av detta är naturliga att inkludera i brottskatalogen. Däremot anser vi inte att brott av normalgraden bör omfattas. Detta eftersom det i praktiken funnits många fall där gränsdragningen för vad som räknas som terrorismfinansiering varit flytande. Många som bor i Sverige skickar pengar till hemländer som är drabbade av krig eller andra svårigheter i syfte att hjälpa till med finansiering av mat, mediciner och andra livsnödvändigheter, men de organisationer som ska stå för detta har i vissa fall varit terroriststämplade. Med vetskapen om att de listorna över terroriststämplade organisationer fungerar dåligt ur ett rättssäkerhetsperspektiv, är vi oroliga att regeringens förslag nu kan innebära ökade möjligheter för Säpo att övervaka nya, stora grupper i vårt land.

Även Lagrådet har ansett att endast grovt brott ska inkluderas i brottskatalogen, på samma sätt som gäller vid s.k. preventiv tvångsmedelsanvändning.

För utvidgad tvångsmedelsanvändning vid misstankar om finansiering av terrorism bör alltså krävas misstanke om grovt brott. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Hemlig kameraövervakning

Även när det gäller hemlig kameraövervakning har det funnits endast en tillfällig lag som gett möjlighet att använda sig av denna mycket integritetskränkande form av övervakning. Regeringen föreslår i sin proposition att lagstiftningen nu ska bli permanent.

Vi anser emellertid att den redovisning som regeringen lämnat angående användningen av hemlig kameraövervakning inte är ett tillräckligt underlag för att fatta ett så viktigt beslut. Ett permanentande bör också vänta till dess att regeringen genomfört en samlad analys av all tvångsmedelsanvändning utgående från Integritetsskyddskommitténs arbete. I avvaktan på en mer gedigen utvärdering anser vi att man i stället bör förlänga nuvarande tillfälliga lagstiftning.

Riksdagen bör därför avslå propositionens förslag vad gäller hemlig kameraövervakning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Den nu gällande tillfälliga lagstiftningen kring hemlig kameraövervakning bör förlängas till den 31 december 2012. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 9 juni 2008

Alice Åström (v)

Marianne Berg (v)

Hans Linde (v)

Gunilla Wahlén (v)

Amineh Kakabaveh (v)

Lena Olsson (v)